

УДК 332.1

Н. С. Іванова

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування
Донецького національного університету економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг

ДИСПРОПОРЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

В статті представлено результати проведеного дослідження показників соціально-економічного розвитку регіонів. Представлено кластери регіонів за їх економічним зростанням. Зроблено спробу визначити диспропорції економічного розвитку кластерів регіонів.

Ключові слова: регіон, кластер, соціально-економічний розвиток, диспропорції

Ivanova N. DISPROPORTIONS OF REGIONS' SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT

The paper presents the results of conducted research of the parameters of regions' social and economic development. The clusters of regions by their economic growth are outlined. An attempt to define the economic development disproportions of regions' clusters is carried out.

Keywords: region, cluster, social and economic development, disproportions.

В умовах дестабілізації економіки країни все більше набуває актуальності питання національної економічної безпеки та регіональних диспропорцій її забезпечення. Саме економічний розвиток регіонів є основою забезпечення економічної безпеки держави особливо в умовах децентралізації. Постає необхідність дослідження наявності та визначення причин, природи диспропорцій економічного розвитку в аспекті забезпечення економічної безпеки як регіонів так і на рівні держави.

Вагомий внесок у вивчення існуючих територіальних диспропорцій зробили такі вчені як З. С. Варналій [1], В. Є. Воротін, Я. А. Жаліло [2], Л. С. Сімків [3] та інші. Проблемами регіональної економічної безпеки займалися такі науковці як

В. М. Геєць [4], Б. А. Карпінський [5], О. М. Головченко [6] та інші.

Метою статті є дослідження диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів.

Вихідними даними для проведення дослідження є матеріали Державної служби статистики України [7, 8] про соціально-економічний розвиток регіонів за результатами 2015 року, які сформовані на підставі отриманих даних від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [9] із визначенням стимуляторів та дестимуляторів. Чисельність наявного населення, кількість зайнятих економічною діяльністю, наявний дохід населення, витрати населення, середньомісячна заробітна плата, валовий регіональний продукт, обсяг реалізованої промислової продукції, продукція сільського господарства, продукція рослинництва, роздрібний товарооборот підприємств, експорт та імпорт товарів, експорт та імпорт послуг, капітальні інвестиції, фінансовий результат до оподаткування (прибуток) – стимулятори; дестимулятори – фінансовий результат до оподаткування (збиток).

Результати попередніх досліджень із застосуванням кластерного аналізу дозволили нам визначити групи регіонів за показниками їх соціально-економічного розвитку (рис. 1).

До першого кластеру відносяться регіони (області) із середніми значеннями. Найнижчі показники соціально-економічного розвитку показали регіони другого кластеру і найвищі – третього кластеру (табл. 1).

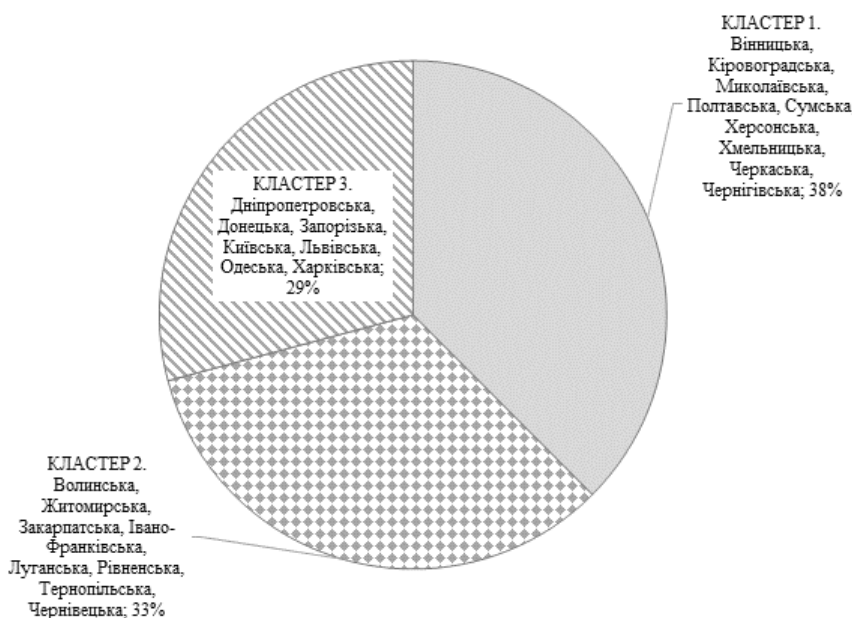

Рис. 1. Розподіл регіонів України за кластерами (за показниками соціально-економічного розвитку, 2015 р.)
Розраховано та побудовано автором

Максимальні та мінімальні показники соціально-економічного розвитку регіонів (за кластерами), 2015 р.

Змінні	Максимум		Мінімум	
	Середні значення	Кластер	Середні значення	Кластер
Чисельність наявного населення, тис. осіб	2664,129	3	1214,5	1
Кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб	1001,414	3	443,613	2
Наявний дохід населення	31314,54	3	23290,59	2
Витрати населення	42318,43	3	32014,54	2
Середньомісячна заробітна плата, грн	4134,143	3	3298,625	2
Валовий регіональний продукт	98072,14	3	26576,88	2
Обсяг реалізованої промислової продукції	129401,5	3	20188,58	2
Продукція сільського господарства, млн.грн	12407	1	5896,05	2
Продукція рослинництва, млн.грн	9079,089	1	3683,8	2
Роздрібний товарооборот підприємств, млн.грн	31353,27	3	9095,713	2
Експорт товарів, млн.дол. США	2708,729	3	446,975	2
Імпорт товарів, млн.дол. США	1685,786	3	352,5667	1
Експорт послуг	367,4429	3	52,2625	2
Імпорт послуг	155,9286	3	23,0125	2
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток), млрд.грн	18,24286	3	3,475	2
Фінансовий результат до оподаткування (збиток), млрд.грн	40,47143	3	8,766667	1
Капітальні інвестиції, млрд.грн	14,42857	3	4,575	2

Розраховано та побудовано автором

Рис. 2. Диспропорційні відхилення кластерів регіонів (за показниками соціально-економічного розвитку, 2015 р.)

Розраховано та побудовано автором

98072,14 млн. дол. США, що більше найменшого його значення, яке має кластер 2 (26576,88 млн. дол. США.) на 269 %, рис. 5.

Найбільші відхилення спостерігаються за показниками експорту та імпорту послуг, відповідно – 603 % та 578 % від мінімального значення. Найвищий обсяг експорту послуг має кластер регіонів 3, найнижчий – кластер 2 (рис. 3).

Найменші відхилення від мінімального значення визначено за показниками обсягів витрат населення (32 %), їх наявний дохід (34 %) та середньомісячна заробітна плата (25 %), рис. 4.

Знову таки, найвище значення за цими показниками має кластер регіонів 3, відповідно – 42318,43 грн / осіб, 31314,54 грн / осіб та 4134,14 грн. проти їх найменшого значення, відповідно – 32014,54 грн / осіб, 23290,59 грн /

Валовий регіональний продукт кластеру 3 складає

осіб та 3298,66 грн.

Відхилення середніх значень обсягу реалізованої

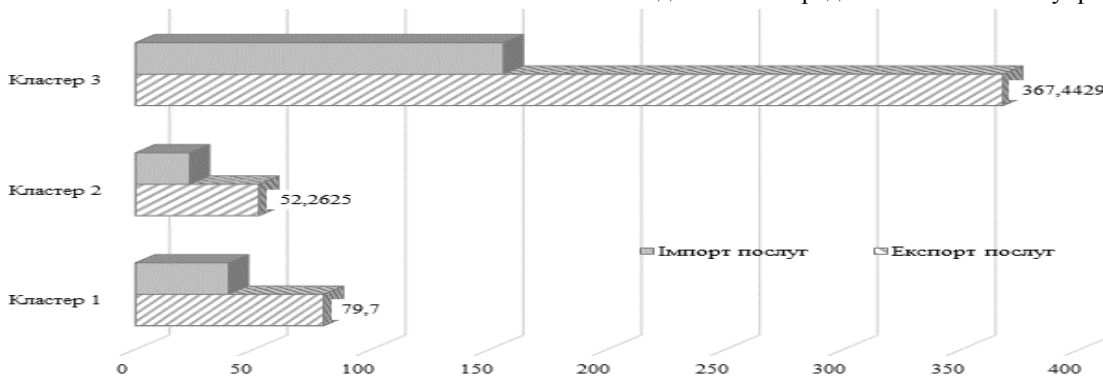

Рис. 3. Середні значення обсягів експорту та імпорту кластерів регіонів (млн. дол. США), 2015 р.

Розраховано та побудовано автором

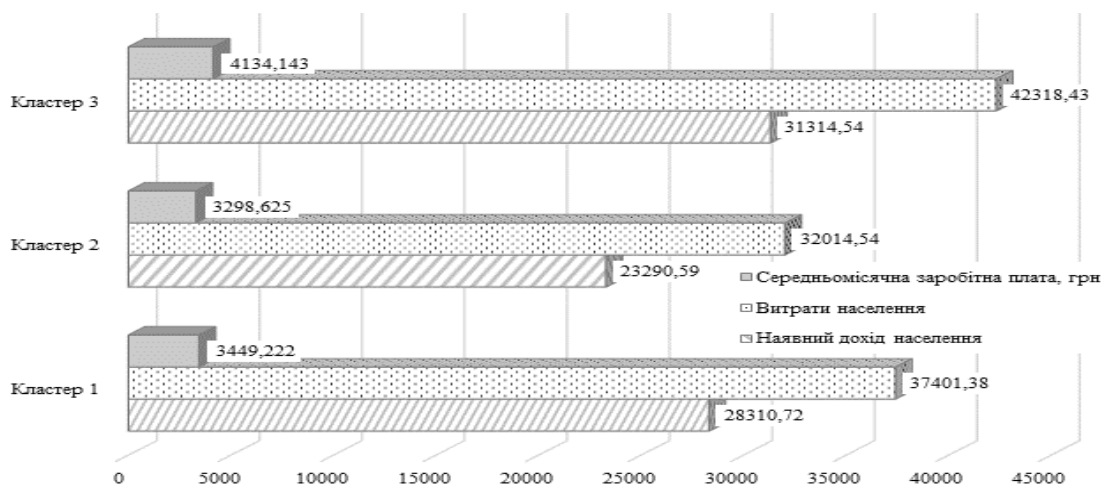

Рис. 4. Середні значення обсягів витрат населення, їх наявний дохід (грн./осіб) та середньомісячна заробітна плата (за кластерами регіонів), 2015 р.

Розраховано та побудовано автором

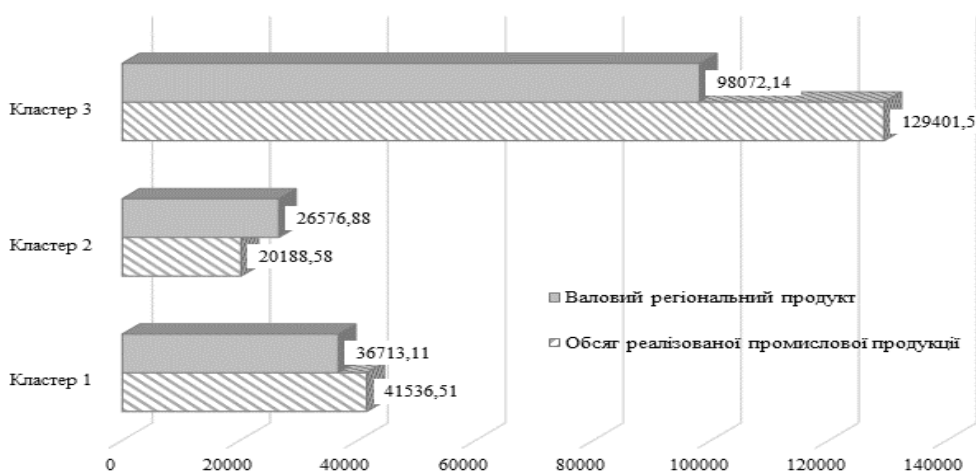

Рис. 5. Середні значення обсягів валового регіонального продукту та реалізованої промислової продукції кластерів регіонів (млн. дол. США), 2015 р.

Розраховано та побудовано автором

промислової продукції між їх максимальним та мінімальним значеннями складає 541 %. При цьому максимальне значення має кластер 3 – 129401,5 млн. дол. США, а мінімальне – кластер 2 в розмірі 20188,58 млн. дол. США

Найменший показник середнього значення фінансового результату до оподаткування (збиток) – дестимулятор – має кластер 2, що позитивно характеризує даний кластер регіонів, рис. 6.

Але при цьому найвище значення фінансового результату до оподаткування (прибуток) належить кластеру 3, що на 425 % більше за його мінімальне значення.

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок про існування диспропорцій соціально-економічного розвитку між кластерами регіонів, які складають у середньому 277 %. Так, найкращі результати має кластер 3, до якого відносяться Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Львівська, Одеська та Харківська області. Найгірші результати мають Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Луганська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька області, які за розрахунками представляють кластер 2. Всі інші області (Вінницька, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька,

Черкаська, Чернігівська) складають кластер 1 і мають опосередковані показники.

Отримані результати дозволяють в наступних дослідженнях розробити методику прогнозування регіональної економічної безпеки із врахуванням визначених диспропорцій регіонального соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С. Регіони України : проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [моногр.] / З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новікова, С. А. Романюк, В. І. Чужиков, І. І. Мазур, С. І. Мітряєва, О. М. Нижник, А. П. Павлюк, Л. В. Шаульська ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К. : Знання України, 2005. – 497 с.
2. Воротін В. Є. Державне управління регіональним розвитком України: [монографія] / В. Є. Воротін, Я. А. Жаліло, С. О. Біла, Л. І. Федулова, Н. А. Мікула, М. О. Кушнір, С. І. Мітряєва, О. М. Пишуліна, Д. В. Ляпін, В. В. Борщевський. – К. : НІСД, 2010. – 287 с.

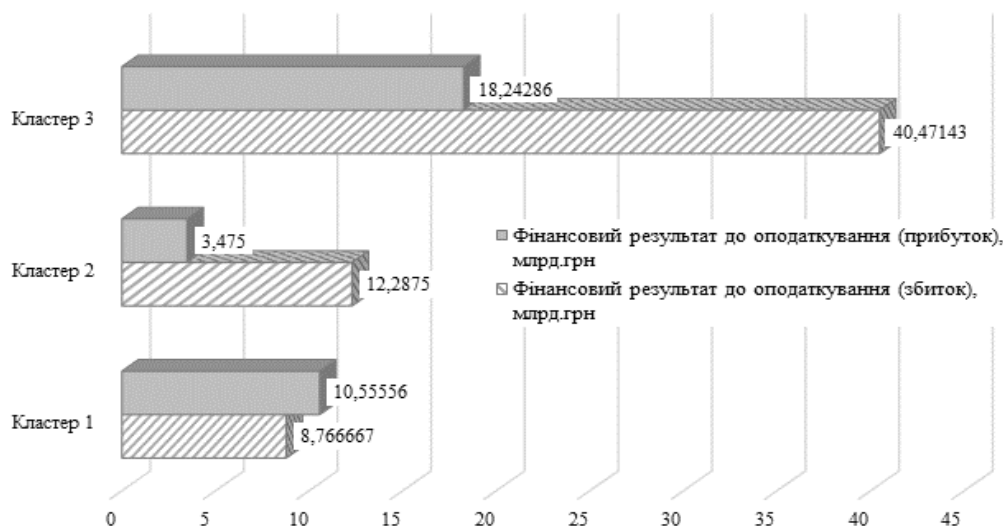

Рис. 6. Середні значення фінансового результату (прибуток та збиток) кластерів регіонів (млрд.грн.), 2015 р.

Розраховано та побудовано автором

3. Сімків, Л. Є. Диспропорції економічного зростання в регіонах України / Л. Є. Сімків // *Регіональна економіка*. – 2015. – № 2(76). – С. 30-36.

4. Моделювання економічної безпеки : держава, регіон, підприємство: монографія / [В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін.] / наук. ред.: В. М. Геєць. – Харків : ІНЖЕК, 2006. – 240 с.

5. Карпінський Б. А. Індикатори фінансової безпеки в контексті збалансованості фінансової системи держави / Б. А. Карпінський // *Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-тех. пр.* – 2008. – Вип. 18.2. – С. 131-145.

6. Головченко О. М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія / О. М. Головченко. Одеса, 2008. – 399 с.

7. Сайт Державної служби статистики України. – 2017. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Регіони України за 2015 рік: стат. зб. К.: Державна служба статистики України, 2016. Ч. 1. 299 с.

9. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – 2017. – Режим доступу : <http://me.gov.ua/>

References

1. Varnaliy, Z. S., Moki, A. I., & et al. (2005). *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorityety sotsial'noekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: Problems and priorities of socio-economic development]*. Kyiv: Knowledge of Ukraine. [in Ukrainian].

2. Vorotin, V. Ye., Zhalilo, Ya. A., Bila, S. O., & et al. (2010). *Derzhavne upravlinnya rehional'ny*

rozvytkom Ukrainy [State governance by regional development of Ukraine]. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Simkiv, L. Ye. (2015). *Dysproportsiyi ekonomichnoho zrostannya v rehionakh Ukrainy [Disparities of economic growth in the regions of Ukraine]*. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 76(2), 30-36. [in Ukrainian].

4. Heyets, V. M., Kyzym, M. O., Klebanova, T. S., & Cherniak, O. I. (2006). *Modelyuvannya ekonomichnoyi bezpeky: derzhava, rehion, pidpryyemstvo [Modeling of economic security: state, region, enterprise]*. Kharkiv: INZhEK. [in Ukrainian].

5. Karpinskyi, B. A. (2008). *Indykatory finansovoyi bezpeky v konteksti zbalansovanosti finansovoyi systemy derzhavy [Indicators of financial security in the context of balancing the financial system]*. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]*: Vol. 18.2 (pp. 131-145). [in Ukrainian].

6. Holovchenko, O. M. (2008). *Ekonomichna bezpeka rehionu v harantuvanni stabil'nosti natsional'noyi ekonomiky [Economic security of the region as a guarantee of stability of the national economy]*. Odessa, Ukraine. [in Ukrainian].

7. Website of State Statistics Service of Ukraine (2017). Retrieved from [http://www.ukrstat.gov.ua.](http://www.ukrstat.gov.ua/) [in Ukrainian].

8. State Statistics Service of Ukraine (2016). *Rehiony Ukrainy. 2015 rik [Regions of Ukraine 2015]* (Statistical publication). P. 1. Kyiv. [in Ukrainian].

9. Website of Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017). Retrieved from <http://me.gov.ua/> [in Ukrainian].